

Nr 462

Av fru Ryding m. fl., om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft.

(Lika lydande med motion nr 386 i Första kammaren)

Kvinnornas sociala frigörelse har under senaste åren tagit stora steg framåt i vårt land, men är ännu långt ifrån slutförd. Denna utveckling sammanhänger med att kvinnorna i större utsträckning dragits in i förvärvslivet; en process som kommer att fortsätta. Hos kvinnorna har detta väckt en ny medvetenhet, som tar sig uttryck i starka krav på samhället. Kvinnorna kräver i ökad utsträckning jämlikhet med männen.

På grund av den stora eftersläpningen av samhällets omställning till denna sedan lång tid tillbaka pågående process har svårigheter skapats inte bara för kvinnorna själva utan också för familjen som helhet. Det måste därför vara ett demokratiskt samhälles självklara plikt att dra konsekvenserna av den pågående förändringen, så att dessa svårigheter i möjligaste mån elimineras.

Full jämlikhet mellan män och kvinnor förutsätter att de i stort sett spelar en likartad roll i produktionsprocessen. I dagens Sverige finns möjlighet att uppnå ökad jämlikhet mellan könen, och samhället måste utveckla en målmedveten politik i detta syfte. Detta är inte bara ett demokratiskt rättvisekrav utan en förutsättning för fortsatt snabb utveckling av landets ekonomiska liv och för höjandet av folkets levnadsstandard. Kvinnofrågorna har blivit stora samhällsproblem, som angår alla medborgare i landet. De måste få en lösning, som underlättar kvinnornas fortsatta sociala frigörelse och bidrar till att definitivt bryta ner manssamhället.

I det nya författningsförslaget är inskrivet alla medborgares rätt till arbete. Det framhålls ofta att arbetskraften i Sverige redan är »maximalt utnyttjad», bortsett från viss säsongarbetslöshet och tillfälliga flyttningssvårigheter i samband med den pågående strukturförändringen. Detta är felaktigt. I stället har vi ett par hundra tusen medborgare som är arbetslösa i den meningen, att de gärna vill ha men inte kan hitta sysselsättning. De flesta av dem är gifta kvinnor, särskilt i åldern 25—55 år. Ett otillräckligt utnyttjande av arbetskraften inom landet innebär inte bara ett slöseri med samhällets resurser utan också orättvisor mot individen. Kvinnor som berövas möjlighet till önskat förvärvsarbete förlorar inte bara inkomsten av arbete utan är också diskriminerade i fråga om semester- och sjukersättning,

tjänstepension och arbetslöshetsunderstöd. I enlighet med författningsutredningens förslag om allas rätt till arbete bör denna arbetskraft registreras som arbetslös och former sökas för att lämna den arbetslöshetsunderstöd.

Avskaffandet av den dolda arbetslösheten kräver främst en bättre spridning av arbetstillfällena över hela landet. Företag måste placeras där arbetskraften finns. I detta avseende måste stat och kommun ta initiativ. Kommunallagen måste ändras så att kommunerna får rätt att i ökad utsträckning bedriva sådan verksamhet.

I strävan att ge den kvinnliga arbetskraften en med männen mera jämberdig ställning på arbetsmarknaden har en bättre utbildning och kvalificering stor betydelse. De nuvarande könsspärrarna måste definitivt brytas. Här erfordras påverkan både på arbetsgivaren, den manliga och inte minst den kvinnliga arbetskraften och på föräldrar och skola, bl. a. genom ett bättre utnyttjande av tillgängliga massmedia. En undersökning bör snarast vidtagas i syfte att klarlägga de konkreta möjligheterna att riva klassgränserna i stat och kommun och att i ökad utsträckning släppa in kvinnorna i höglöneyrken. Redan nu måste yrkesorienteringen i skolorna effektiviseras. Yrkesvägledningen måste få en bestämd inriktning för att aktivt medverka till att flickorna vidgar sitt yrkesval, och flickorna måste beredas tillträde till alla yrkesskolor.

Omskolningskurser måste ordnas icke bara för husmödrar, frånskilda kvinnor och yngre änkor utan även för äldre ogifta kvinnor som av olika anledningar vill byta yrke. Bestämmelserna för omskolningskurserna bör ändras därhän, att kvinnor i typiska låglöneyrken kan ges möjlighet till omskolning och utbildning.

Mer än hittills måste göras från statliga och kommunala organ för att utbilda folk till de stora bristområdena inom sjukvård och social serviceverksamhet. Dessa former för yrkesarbete måste göras så ekonomiskt attraktiva att de lockar till yrkesutbildning.

Om kvinnorna definitivt skall förvandlas från arbetskraftsreserv till en omistlig del av hela den samlade arbetskraftsresursen, måste det skapas förhållanden som gör det möjligt för dem att arbeta heltid. Fortsatt arbetstidsförkortning spelar härvid en stor roll liksom en snabb utbyggnad av den samhälleliga servicen.

För närvarande är dock vidgade arbetstillfällena på deltid en väsentlig förutsättning för att kvinnorna skall kunna ta förvärvsarbete i större utsträckning. Industrierna har på sina håll positiva erfarenheter av deltidstjänst för kvinnor. Det bör undersökas vad som kan uppnås på den vägen för att öka sysselsättningen för kvinnor och därmed också öka arbetskraftstillgången i vårt land. Trygghet i anställningen måste skapas även för deltidsarbetande, och de måste få rimlig andel av semester- och pensionsförmåner. Stat och kommun bör härvid gå i spetsen.

Barntillsynen är de förvärvsarbetande mödrarnas svåraste problem. Om-

sorgen och ansvaret för barnen hindrar många kvinnor från att ta önskat förvärvsarbete. Samhället får heller icke tillåta att barnen kommer i kläm och får ett sämre utgångsläge på grund av den pågående strukturförändringen. Den stora eftersläpning, som sedan länge rått beträffande utbyggnaden av barninstitutioner, bottnar bl. a. i att daghemmen sedan årtionden betraktats som en nödlösning framför allt för ensamstående mödrars barn. Vetenskapliga rön vittnar emellertid om att barn till förvärvsarbete mödrar, som tagit daghemmen i anspråk, inte är sämre psykiskt eller fysiskt utvecklade än barn, som fostrats enbart i hemmet. Vad som krävs i dag är framför allt en ökad svensk forskning på detta område, ett bättre tillvaratagande av utländska rön och en saklig upplysning härom till allmänheten.

I samband med förra årets riksdagsbeslut om ökade statsbidrag för stimulans till utbyggnad av barninstitutioner är det betänkligt att utbildad personal inte finns att tillgå i tillräcklig utsträckning. En mycket snabb och kraftig utbyggnad av förskollärarytbildningen måste åstadkommas även för att möta ett ännu större behov inom en nära framtid. Lönesättningen måste också göras så stimulerande att förskollärarna stannar kvar i yrket. Det är därför icke tillnärmelsevis tillräckligt att öka intagningskapaciteten för förskollärare från 290 till 480 per år, som beslutades av förra årets riksdag.

Nya former måste i större utsträckning prövas för samhällets åtgärder i detta avseende, såsom smådaghem i kvarteren liksom skapande av service- eller kollektivhus för förvärvsarbete föräldrar. Boendekostnaderna i dessa måste genom subventioner hållas på rimlig nivå, så att även barnfamiljer med ordinära inkomster kan få välja denna boendeform.

En TCO-undersökning förra året visar, att 60 % av bruttoinkomsten för förvärvsarbete mödrar med barn under 11 år går åt att täcka utgifterna i samband med förvärvsarbetet. Då har ändå inte merutgifterna för dyrare mat, kläder, tvätt o. d. medräknats. Ett av villkoren för att mödrarnas förvärvsarbete skall bli mer ekonomiskt lönande är att förvärvsavdragen mera anpassas till de faktiska merkostnaderna. Enligt vad som frankommit har skatteutredningen för avsikt att föreslå en höjning av dessa till kr. 4 000: —, d. v. s. samma summa som begärdes i motion II: 624 år 1963. Viktigt är emellertid att kvotavdraget också höjs, förslagsvis till 30 %, för att tillgodose de lägre inkomsttagarna och även deltidsarbete gifta kvinnor med minderåriga barn.

Införandet av de allmänna barnbidragen har spelat en positiv roll både för barnfamiljernas ekonomi och för utvecklandet av kvinnornas självkänsla. Barnbidragets storlek har dock inte ökat i takt med den allmänna standardhöjningen. En allt bredare opinion kräver omprövning av samhällets ansvar för barnkostnaderna. Den i år föreslagna höjningen av barnbidraget till 700 kronor per år och barn kan dock endast betraktas som ett steg på vägen till den nödvändiga omfördelningen. Genom höjda utgifter för skatt och hyra blir barnbidragshöjningen illusorisk för många familjer. Fram till

år 1970 bör enligt vår mening de allmänna barnbidragen höjas så, att de uppgår till minst en tredjedel av de verkliga barnkostnaderna. De måste också indexregleras. I skriften »Har vi råd med familjen» utgår ekonomen Per Holmberg ifrån att familjernas genomsnittliga direktutgifter per barn och år redan år 1962 uppgick till 5 000 kronor.

Man bör undersöka möjligheten av att lämna ekonomisk kompensation till de mödrar med barn i småbarnsåldern, som tvingas att sluta sitt förvärvsarbete på grund av avsaknad av barninstitutioner o. d. eller som av andra anledningar icke har möjlighet att ta förvärvsarbete. Även de mödrar, som själva ej önskar förvärvsarbete under dessa barnens småbarnsår, måste komma in i bilden i detta sammanhang.

Sådana bidrag får dock inte lämnas på bekostnad av en kraftig höjning av de allmänna barnbidragen eller en stark utbyggnad av barninstitutionerna.

Till de många ensamstående föräldrarna med minderåriga barn måste bättre ekonomiskt stöd lämnas. De lättnader som genomförts i fråga om beskattningen är en form för detta. Men bidragsförskotten måste också höjas och indexregleras samt utgå till alla barn från deras första levnadsår i enlighet med vad socialpolitiska kommittén föreslagit i betänkande 1963: 12.

Bostaden spelar en central roll för barnfamiljerna, och med anledning härav är också familjebostadsbidragen av stort värde. Med hänsyn till redan inträffade liksom förberäddade hyreshöjningar bör en höjning av bidragens storlek prövas, och vi hänvisar till separat motion i denna fråga.

Skolmåltidsreformen måste äntligen genomföras i hela landet. Det bör slås fast, att de kommuner som icke ordnat skolbespisningen inom 20 år från beslutet, alltså under år 1967, skall vara ekonomiskt ansvariga gentemot barnfamiljerna för de merkostnader dessa därigenom får bära.

Den sociala hemhjälpens är ett värdefullt instrument att hjälpa inte bara åldringar utan också barnfamiljer och har en viktig uppgift att fylla som komplement till barnstugeverksamheten och samhällets övriga anordningar för barntillsynen. Under det att denna verksamhet de senaste åren byggts ut vad det gäller åldringarna — om än icke i tillräcklig utsträckning — har den beträffande barnfamiljerna praktiskt taget stått stilla. Enligt familjebereidningens betänkande 1963: 8 hävdar många kommuner att hjälpbehovet för barnfamiljerna är tillgodosett och att någon utbyggnad icke är erforderlig. Detta är felaktigt och kan lätt vederläggas. Familjebereidningen är också inne på att genom opinionsbildning och information få fram en ny syn på hemhjälpverksamheten och rikta kommunernas uppmärksamhet på de hjälpbehov som ännu inte är tillgodosedda. Den verkliga stimulansen i detta fall vore väl att öka statens ekonomiska stöd. Det särskilda statsbidraget upphörde i juli 1960 och ingår nu i lärarlönebidraget. Man bör här överväga om man inte skall ändra statsbidragsbestämmelserna för denna verksamhet till vad som gäller för nykterhetsvården, dvs. att kommunerna skulle

få statsbidrag med 75 % av kostnaderna. Detta skulle vara helt i linje med målsättningen att effektivt stödja och lämna bättre service åt barnfamiljerna.

Kravet om att 1-årsledighet med bibehållen tilläggspenning skall beviljas vid barnsörd liksom möjligheten att låta den tid en kvinna stannar hemma under barnens småbarnsålder bli pensionsgrundande bör bli föremål för prövning. Likaså bör man undersöka möjligheterna att höja husmödrarnas sjukpenning.

Konservatism och fördomar kommer ännu under lång tid att hindra könsens likaberättigande. Så mycket viktigare är det därför att medvetet stödja alla strävanden till ökad jämlikhet. Den nya författningen måste innehålla lagbestämmelser, som inte bara förbjuder all diskriminering av kvinnor i fråga om arbetsanskaffning, lön, utbildning, kvalificering och befordran, utan också blir verksamma hjälpmedel för kvinnornas fortsatta sociala frigörelseprocess. I lagstiftningsfrågorna hänvisar vi till separat följdmotion nr 463.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår vi,

att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning och förslag i syfte

a) att åstadkomma nödvändiga åtgärder för en effektivare och mer differentierad yrkesutbildning som syftar till brytande av könsbarriärerna inom arbetslivet och som underlättar kvinnornas tillträde till högkvalificerade yrken;

b) att öka forskningen beträffande förskolebarnen i samband med att man bättre tillgodogör sig utländska rön på detta område samt att genom saklig upplysning förmedla resultaten härav till allmänheten;

c) att ändra statsbidragsgivningen för social hemhjälp så att den bättre kommer att stimulera en kraftig utbyggnad av denna verksamhet.

Stockholm i januari 1964

Gunvor Ryding

Henning Nilsson

Hilding Hagberg

i Gävle